

บทคัดย่อ

คำถามสำคัญของโครงการศึกษา “บทบาทของการคุ้มครองทางสังคมต่อครอบครัวต้นทางของแรงงานย้ายถิ่น : กรณีสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา ราชอาณาจักรกัมพูชา และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว” คือ 1) ระบบการคุ้มครองทางสังคมของสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา ราชอาณาจักรกัมพูชา และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเป็นอย่างไร 2) บทบาทของระบบการคุ้มครองทางสังคมต่อมีบทบาทอย่างไรต่อการตัดสินใจย้ายถิ่นและการดำรงชีวิตของครอบครัวต้นทาง และ 3) ASEAN มีแนวทางอย่างไรในการพัฒนาระบบการคุ้มครองทางสังคมที่รองรับพลวัตการย้ายถิ่นของประชากร การศึกษาใช้วิธีการศึกษารายกรณี รวบรวมข้อมูลกรณีศึกษาครอบครัวแรงงานย้ายถิ่น ประเทศละ 6 กรณี รวมทั้งสิ้น 18 กรณีศึกษา และสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมในแต่ละประเทศอย่างน้อยประเทศละ 12 ราย กรอบแนวคิดการศึกษามาจากการผสมผสานระหว่างทฤษฎีการย้ายถิ่นทั้งในระดับมหภาคและจุลภาค และการผสมผสานแนวคิดความเสี่ยงทางสังคม (Social Risk Management) ของธนาคารโลก กับกรอบแนวคิดการคุ้มครองทางสังคมเชิงเปลี่ยนรูป (Transformative Social Protection) และความเสียหายตามวงจรชีวิต คือ ตั้งแต่ก่อนวัยเรียน วัยเรียน วัยทำงาน และ วัยสูงอายุ การคัดเลือกและการติดตามครอบครัวที่ประเทศต้นทาง ทำโดยประสานงานกับนักวิชาการในมหาวิทยาลัยทั้งสามประเทศ การรวบรวมข้อมูลทำในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ ถึง เมษายน 2561

ผลการศึกษาพบว่า ระบบการคุ้มครองทางสังคมในทั้งสามประเทศ ใช้กรอบวงจรชีวิต โดยรัฐบาลมีบทบาทสำคัญ และยังไม่สามารถสร้างหลักประกันในชีวิตให้ประชาชนได้ ประชาชนจำนวนมากเลือกการย้ายถิ่น เพื่อแสวงหาโอกาสที่ดีกว่า การย้ายถิ่นในทั้งสามประเทศนี้ เกิดขึ้นมาแล้วมากกว่าสองทศวรรษ ครอบครัวที่สมาชิกย้ายถิ่นมาทำงานในประเทศไทยไม่ใช่ครอบครัวที่ยากจนที่สุด ผู้ย้ายถิ่นจากสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวใช้ช่องทางการย้ายถิ่นที่ผิดกฎหมายมากกว่าผู้ย้ายถิ่นอีกสองประเทศ สาเหตุสำคัญของการย้ายถิ่นเป็นไปตามข้อเสนอปัจจัยผลักและปัจจัยดึง ในประเด็นการคุ้มครองทางสังคม ผลการศึกษาพบว่าทั้งสามประเทศอยู่ในระหว่างการพัฒนาพัฒนาระบบการคุ้มครองทางสังคม กรอบการออกแบบระบบการคุ้มครองของทั้งสามประเทศใช้กรอบความเสี่ยงตามวงจรชีวิต หน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญต่อการสนับสนุนระบบการคุ้มครองทางสังคม คือองค์การพัฒนาระหว่างประเทศ การศึกษาในทั้งสามประเทศพบว่าปัจจัยผลักดันด้านความยากจนเป็นสาเหตุสำคัญของการย้ายถิ่น และขั้นตอนดำเนินการย้ายถิ่นที่ต้องตามกฎหมายและเวลาและค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้น เพิ่มภาระให้กับผู้ย้ายถิ่น ส่วนผู้ที่อยู่ข้างหลังที่ได้รับผลกระทบที่ชัดเจนที่สุดคือ เด็ก และผู้สูงอายุ ผลกระทบนี้จะรุนแรงขึ้นหากเงินที่ส่งกลับไม่สม่ำเสมอหรือไม่เพียงพอต่อการเลี้ยงดู จากข้อค้นพบข้างต้น ผู้วิจัยเสนอว่า ครูและโรงเรียนควรมีบทบาทสำคัญต่อการลดผลกระทบต่อเด็ก และภายใต้พลวัตการย้ายถิ่น อาเซียนควรให้ความสนใจต่อการสนับสนุนให้มีการพัฒนาระบบการคุ้มครองทางสังคมสำหรับผู้ที่ถูกทิ้งไว้ข้างหลัง โดยเฉพาะเด็กและผู้สูงอายุ